

2018 Dünya Tiyatro Günü Mesajı – Avrupa

Simon McBurney, Birleşik Krallık

(oyuncu, yazar, yönetmen ve Théâtre de Complicité'nin kurucu ortağı)

Kuzey Libya'nın Sirenayka sahilinin 800 metre içerisinde büyük bir mağara bulunuyor. 80 metre genişliğinde ve 20 metre yüksekliğinde. Yerel dilde buraya Haua Fteah deniyor. 1951'de yapılan karbon tarihlendirmesi, burada aralıksız en az 100 bin yıllık bir insan yerleşimi olduğunu kanıtladı. Ortaya çıkarılan insan yapımı araç gereçlerden biri 40 ilâ 70 bin yıl öncesine ait kemik bir flütü. Küçükken bunu duyduğumda babama sordum:

“Müzikleri mi vardı?”

Bana gülümsedi:

“Tüm insan toplulukları gibi.”

Babam Amerika doğumlu bir tarihöncesi uzmanıydı, Sirenayka'daki Haua Fteah'da ilk kazıları o yapmıştı.

Bu yılki Dünya Tiyatro Günü'nde Avrupa temsilcisi olmaktan onur ve mutluluk duyuyorum.

1963'te, önceki kuşaktan büyük Arthur Miller, nükleer savaş tehdidi dünyayı baskı altında tutarken şöyle demişti: “Diplomasi ve politikanın son derece kısa ve güçsüz kollara sahip olduğu bir dönemde yazmanız istendiğinde, sanatın o hassas ama bazen fazlasıyla uzaklara ulaşabilen kolları, insan topluluğunu bir arada tutma sorumluluğunu yüklenmelidir.”

Drama kelimesi, Yunancada “yapmak” anlamına gelen “dran”dan türemiştir... ve tiyatro kelimesinin kökeni de Yunancada tam karşılığı görme yeri” olan “Theatron” kelimesidir. Sadece baktığımız değil, gördüğümüz, kavradığımız, anladığımız bir yer... 2400 yıl önce genç Polykleitos, büyük Epidaurus tiyatrosunu tasarladı. 14 bin kişi alabilen bu açık hava alanının hayret verici akustiği olağanüstü. Sahnenin ortasında yakılan bir kibrit, 14 bin koltuğun tümünden duyulabiliyor. Tüm Yunan tiyatrolarına özgü bir şekilde, oyunculara baktığınız sırada, onların ötesindeki manzarayı da görüyorsunuz. Bu yalnızca yöre halkı, tiyatro ve doğal yaşam gibi unsurları aynı anda bir araya getirmekle kalmıyor, ayrıca tüm zamanları da bir araya getiriyordu. Oyun, geçmiş efsaneleri o ana taşırken, sahenin ötesine, yani nihai geleceğinize, doğaya bakabiliyordunuz.

Londra'daki Shakespeare's Globe'un yeniden inşası sırasındaki en dikkat çekici keşiflerden biri de ne gördüğünüzle ilgilidir. Bu keşif ışıkla ilgilidir. Hem sahne hem de salon eşit şekilde ışıklandırılmış. Oyuncular ve halk birbirlerini görebiliyor. Her zaman. Baktığınız her yerde insanlar var. Bunun sonuçlarından biri de şu. Bu bizlere, örneğin Hamlet ya da Macbeth'in büyük tiradlarının yalnızca özel meditasyonlar değil, kamusal tartışmalar olduğunu hatırlatıyor. Net bir şekilde görmenin zorlaştığı bir dönemde yaşıyoruz. Çevremiz, tarihte ya da tarihöncesinde hiç görülmemiş çoklukta kurguyla çevrili. Her “olgu”ya

meydan okunabiliyor, her öykü “gerçeklik” iddiasında bulunabiliyor. Özellikle de bir kurgu, sürekli olarak bizi kuşatıyor. Bizi bölmeyi ama çayan; bizi ger çekten ve birbirimizden koparmayı ama çayan bir kurgu. Siz ayrısınız diyen. İnsanlar insanlardan; kadınlar erkeklerden; insanlar doğadan ayrıdır diyen bir kurgu.

Ancak bir bölünme ve parçalanma döneminde yaşasak da, aynı zamanda büyük bir hareket döneminde yaşıyoruz. Tarihte hiç görülmemiş şekilde insanlar hareket halinde; sık sık kaçıyor; yürüyor, gerekirse yürüyor, göç ediyorlar; dünyanın dört bir yanında. Ve bu sadece bir başlangıç. Bildiğimiz gibi, buna verilen tepki, sınırları kapatmak. Duvarlar inşa etmek. Engellemek. Yalnız bırakmak. Duyarsızlığın geçer akçe, umudun kaçak kargo haline geldiği acımasız bir dünya düzeninde yaşıyoruz. Ve bu zorbalığın bir bölümü de sadece mekân değil, zamanı da kontrol etmeyi kapsıyor. İçinde yaşadığımız zaman, şimdiden kaçınıyor. Yakın geçmiş ve yakın geleceğe odaklanıyor. Bende bundan yok. Şunu satın alacağım...

Artık onu aldığımı göre, şimdi bir sonraki... şeyi almalıyım. Köklü geçmiş tamamen silindi. Geleceğin hiçbir önemi yok.

Pek çok kişi, tiyatronun bu durumu değiştirmeyeceğini ya da değiştiremeyeceğini söylüyor. Ama tiyatro hep burada olacak. Tiyatro bir mekân, hatta şunu da söyleyebilirim, bir sığınak. İnsanların bir araya geldiği ve anında topluluklar kurduğu bir yer. Tıpkı her zaman yaptığımız gibi. Tiyatro yapılarının tümü ilk insan topluluklarının boyutlarında, 50 kişiden 14 bin kişiye kadar değişiyor. Bir göçer kervanından antik Atina'nın üçte birine kadar.

Ve tiyatro sadece şu anda, şimdide var olduğu için, o feci zaman görüşüne de meydan okuyor. Tiyatronun konusu her zaman şu andır. Anın anlamları oyuncu ve seyirci arasındaki ortak edim içinde inşa edilir. Sadece burada değil, bu anda. Oyuncunun oyunculuğu olmadan izleyici inanmaz. İzleyicinin inancı olmadan oyun tamamlanmaz. Aynı anda güleriz. Duygulanırız. Soluğumuz kesilir ya da şaşkınlıktan susarız. Ve o anda tiyatro sayesinde o en temel gerçeği keşfederiz: Aramızdaki en özel ayırım diye düşündüğümüz şey, yani kendi bireysel bilincimizin sınırı, aynı zamanda sınırsızdır. O, paylaştığımız bir şeydir.

Ve bizi durduramazlar. Her gece tekrar ortaya çıkarız. Her gece oyuncular ve seyirci tekrar bir araya gelir ve aynı oyun tekrar sahnelenir. Çünkü, yazar John Berger'in de söylediği gibi, “Tiyatronun doğasının derinlerinde t örenselleşmiş bir dönüş duygusu vardır”, işte bu yüzden tiyatro her zaman mülksüzleştirilmişlerin sanat formu olmuştur. Dünyamızın dağılması nedeniyle de hepimiz o durumdayız. Oyuncuların ve seyircilerin olduğu her yerde, başka hiçbir yerde anlatılamayacak öyküler sahnelenecek. İster büyük kentlerimizin opera binalarında ve tiyatrolarında, ister Kuzey Libya ve dünyanın dört bir yanındaki göçmen ve mültecileri barındıran kamplarda... Bu sürekli yinelenen sahneleme eylemi, bizi hep birbirimize bağlayacak.

Ve eğer Epidauros'da olsaydık başımızı yukarı kaldırıp, bunu daha geniş bir manzarayla nasıl paylaştığımızı anlardık. Her zaman doğanın bir parçası

olduğumuzu ve tıpkı bu gezegenden kaçamayacağımız gibi doğadan da kaçamayacağımızı anlardık. Eğer Globe'da olsaydık, hepimize ne denli özel sorular yöneltildiğini görürdük. Ve 40 bin yıl öncesinden gelen Sirenayka flütünü tutsaydık, buradaki geçmiş ve şimdinin bölünmezliğini; insan toplulukları zincirinin tiranlar ve demagoglar tarafından asla koparılamayacağını anlardık.

Çeviren: Deniz Erbaş